

שיעורין ועונשין הלכה למשה מסיני

יומא פ

משה שווערד

כל השיעורין כולן בכזית... ושינו חכמים בשיעורן... אמר רבי יוחנן: שיעורין ועונשין הלכה למשה מסיני

1. ספר מרומי שדה

דף פ' א. אמר ר' יוחנן שיעורין ועונשין הלכה למשה מסיני. גרסא דליל ר' יוחנן אמר, שאם חולק על ר' אלעזר שאמר האוכל הלג בזכיו לרבן שכתוב לו שיעור כר, ואי כח שיעורין הלמים האך אפשר שיבא ביד וירכב בשיעורין. אלא דר'א סיל ששכח בשיעור וביד של יפגן חיקון, אצל ר' יוחנן סיל שאם הלמים. וזכרי מנואר בירושלמי פלג פ'א וחגיגה פ'א, אריי בר בון ר' יוחנן כדפתיב ור' הושיעא כדפתיב. ר' כדפתיב דאמר ר'י כל השיעורין הלמים כן כר, ור' הושיעא כדפתיב האוכל הלג בזכיו לרבן לשנת לפניו את השיעור, שמה ישמוד ביד אמר וישכח עליו את השיעורין:]

ובזה הבין כל שכחיה חכמי בקדושין טפילא, דר' יונה מקשה על כל דקיל וטרי האך אכלו מנה כנוסחא לאין, וכרי יבא עשה ותחכ ליה. ובקצו האך אפשר לדחות, וכרי נשכחו כסלכות אז ולא נדע בשיעורין, ואיכ איה לאכול שמה יאכל יותר מן החיוב. ובאמת לקימת, דמנואר שם בירושלמי דפאה, דר' יונה סיל גיב דהאוכל הלג בזמן כזה יכתוב את השיעור. ואיכ סיל ששיעורין אינם הלמים. אלא דביד חיקון, ואיכ שפיר מקשה דיבא עשה וידחה ליה:

2. מהר"ץ חיות

דף פ' ע"א גמ' ושינו חכמים בשיעורין. ר"ב כנר כתבתי בספרי תורת בניאים ומלאתי סמוכין לזה בירושלמי ר"ש פאה דאפי' דכל שיעורין הלכה מסיני. היינו פניו השיעורין לשפר כדפתיב בזית בגרים כותבת גרונקא כבינה אכל חילוק השיעורין איזה לשיעור מלקות כאלכילת ליסור ואיזה לכל יראש ואיזה לזיכ' ואיזה למחאה דר' מסרה הכריס לחכמים והם פשו החילוקים כפי הכרע דעתם. כמו ביריכ שיעור חכמים דכריס מטבתת מהכא לא מיתבא דפשו. וזה כלל גדול בתורה ופס' יונס כל שגזית כש"ס: פ' האוכל הלג בזכיו לרבן שכתב שיעורו. ר"ב פיין שכתב י"ב ע"ב קריתי ופתיתי וכתיבתי על פסקי כשיכנה כסמיק אכיל חסלת ועי' ירושלמי פ'א דפילאכ ופ'א דחגיגה:

3. ספר איזהו מקומן

ובשיח יצחק נקט דודאי לכ"ע שיעור ככותבת ביהוכ"פ נמסר מהלכה למ"ס, אלא דחכמים שיערו ככותבת הגסה דוקא דבהכי מייחבא דעתיה. ובדומה לזה פירש השפ"א (עט.) דחכמים הכריעו דכותבת הגסה עם גרעינתה.

שפת אמת מסכת יומא דף עט עמוד א

- בגמ' וקים להו לרבנן, תמוה דהרי שיעור כותבות הלמ"מ הוא ול"ל למימר דקים להו לרבנן, וצ"ל דכיון דלא ידעינן שיעור כותבות הגסה כדמספקא להו לעיל אי הוי כגרעינתה או בלא גרעינתה רק כיון דבעי יתיבת דעת פשיטא ל' לר"א דגסה כל כמה דגסה משום דקים להו דבהכי מיתבא דעתיה:

הערות מהרב אלישיב דף עט עמוד א

וקים להו לרבנן דבהכי מיתבא דעתיה. ולכאורה צ"ב מה שיאטיה דרבנן הכא הא שיעורים הל"מ הם.

ונראה ע"פ המבואר בירושלמי דחלל אין מצטרף לשיעור ככותבת, ולא הוה חלל בכלל השיעור. אפשר דקאתי רבנן למימר דכיון דיתובי דעתיה בעי די לן ככותבת וגרעינתה ולא בעי חללה, וזהו מה שקים להו לרבנן, דרבנן באו וצמצמו הכותבת הגסה לכמהו וגרעינה לבד. שמהל"מ לא הוה ידעינן לה. עי' תרי"א.

ומדוקדת הלשון דכותבת שאמרו יתירה מכביצה, דבעינן יתירה מכביצה כל שהוא, דהיינו כותבת וגרעינתה ולא הרבה, דהיינו בלי חללה.

4. מהר"ץ חיות

ג' האוכל חלב בזמן לריח שיכנס שיטורו. כי כן מין שבת יצב קריטי וסמיטי וכמכתי על פסקי
כשיכנס כמתיק אכילת חטאת ועי' יחלמי ט"ח דפילוסופ"א דחגיגה :

5. רש"ש מסכת יומא דף פ עמוד א

שם אלא דלא מחייבי קרבן עד דאיכא כזית גדול. נשאלתי מחכם אחד דלפ"ז ה"ל להחמיר ולאכול בליל א' ש"פ מצה כל
כמה דאפשר היינו שלא לאכול דבר אחר זולתה רק ממנה לבד לשבעה מפני חשש זה כי אולי יוגדל השיעור. והשבתי
ולטעמך בזמן המקדש נמי לא ה"ל לאתווי חטאת על כזית דחלב מפני חשש חולין בעזרה. אלא עיקרא דמילתא כתיב ואל
השופט אשר יהיה בימים ההם אין לך אלא שופט שבימך (ספ"ב דר"ה) (ונ"ל דזהו דאמרינן בהוריות (ג רע"ב) או דלמא
ידיעה דההוא ב"ד דהורו בעינן ור"ל כיון דהם לא חזרו קרינן בהו ואל השופט כו' בימים ההם. ומהרמב"ם פי"ג מהל' שגגות ה"ד
מוכח דהאיבעיא דשם הוא בשידעו גם ב"ד הראשון שטעו וגירסא אחרת היה לפניו) אך אם יביא הקרבן על אכילת כזית בזמן
שתתחדש הלכה על שיעור גדול אז ודאי הוי חולין לעזרה. ועוד דאז יחיו גם ב"ד הראשונים ויחזרו בהם. (ועי' כעין זה
בסנהדרין (כט ב) בעובדא דרי"ש בר"י ור"ח) והא דהס"ד מעיקרא דאם ימעטו השיעור יהא חייב אף האוכלו בזה"ז הוא משום
דבשעה שאכלו שגג ג"כ בחלב דהיה סבור שהוא שומן וס"ד דמי להא דריו"ח רבו בריש הוריות דאף אם עשה בהוראת ב"ד
פטור מ"מ אם נתחלף לו חלב בשומן ואכלו חייב ודחי והתניא כו' דזה אפי' לריו"ח נקרא לא שב מדיעתו מפני דהוה שופט
שבימך והוא כעין שכ' המל"מ רפ"ב מהל' הנ"ל ע"ש:

6. שפת אמת מסכת יומא דף פ עמוד א

בגמ' האוכל חלב בזה"ז כו' וירבה בשיעורין, מכאן משמע דצריך לכתוב כדי שידע עכ"פ שהוא מחויב חטאת וכ"מ בשבת (י"ב
ב) דר"י קרא והטה וכתב על פנקסו כו', מיהו אע"ג דהכא חיישינן שמא יבוא ב"ד אחר וירבה בשיעורין מ"מ בקיום מ"ע
למשל בכזית מצה א"צ להרבות ולאכול דלעולם אין עליו חיוב אלא כפי השיעור של הבי"ד שבאותו זמן | דאין לך אלא
שופט שבימך | רק לענין הבאת קרבן אם יהי' אז השיעור יותר גדול אין רשאי להביא קרבן:

7. חזון איש כלים כג:י

זכר אמיתם הקבלה ששיעורו ביטוי כדפניו דכלים אלא נראה
דכא במה שיעורו ככ"ד שבעירו פסקין שזכו שיעור כזית ביטוי,
שכתי יפנין שאין בעירו כזית ביטוי, אלא גדול שבעירו הוא כביטוי, או
שמשך בפירו אחר או כדבר אחר, וכל זה לריח עיון וחמור, וגם האמר של
החלב נגד הזית לריח אחר [ואפי' כזית ביטוי טלמו לריח אחר
זכור הביטוי] וכל זה מסור לחכמים שכלל זמן ושכלל מקום
וכדפני שם מ"ו הכל לפי דעתו של רואה, וזוה חיישינן שכ"ד
אחר ישנו דעתם ז"ה, ולכן לריח למדוד במים ולכתוב בדיוק את
המשקל והמדה כדי שיבוא הדבר לפני כ"ד האחר, ונראה דלא
חיישינן שיטעו בדבר שהוא טעות, אלא דחיישינן בטעות בשיעור
הדפוס ויותר נראה דאין כאן טעות כלל, אלא דעתו של רואה
יפי' משונה בכ"ד האחר, ופי"ה השיעור ניחן לפי דעתו של רואה
ולפ"ו בכזית הנראה לשיעור א"צ לכתוב שיעורו, אלא בשיעור
שסוכרם ע"פ סורחם כ"ד, וזוה ניחא דלא אמרו כן בכל סורחות
שפסורו א"ה ויבמה' או שהמירו לבוא בקהל שיכתבו הסעמים
שמה כ"ד אחר יאסור דכפס ודאי הסורחה מסירה להם וסורחם
חלה לשולם ועד, וזכו בכלל אל שזופם אשר יהי' בימים ההם,
אבל לפנין חטאת כיון דאין הסורחה אלא לכשיכנס בית המקדש,
הסורחה תלוי' בכ"ד הסס והלכך לריח לכתוב שיעורו, ונראה
דלריח לכתוב גם שאר המאורעות שאין תלויין א"ה כשיקול הדעת
[ואפשר דאף לטעות בשיקול הדעת לא חיישינן והכא אין כאן
טעות מחובר כלל וכמ"כ לעיל] [וכדאמר שבת י"ב ב' אני כו'
קריטי והטיתי כו' חסום דאיכא למ"ד הכפרה ללא ינאל] וזוה
נתישב הא דאמר דלא מקרי שב מדיעתו דאם כ"ד של עכשו
הכריעו שהוא פחות מלשיעור לפנין זה חלה סורחם, שזכו דבר
שנוגע עכשו לרובו שהוא יאסור קל שלא לטולטו לעדות ושלא
לקברו בין רעשים גמורים, ולהכיל למוטה, וזוה אף כ"ד שאחריהם
אין סוקרים את סורחם, והלכך אם נתחלף לו חלב בשומן פטור
שיצו שב מדיעתו, ולי"ק ק' המל"מ [שוב סראו לי בירו' פ"א
דפאה חטאת דחיישינן שאין השיעור כזית ביטוי ואמר שם דש"מ
דשיעורים אינם מהלכה ופי' סיור' לריח רב בזה ונ"ע].

יומא פ' אי אריא האוכל חלב בזמן הזה כו', במל"מ פיב
מה' שגגות בק' הא קי"ל יחיד שבעה בסורחה כ"ד
חייב, ועוד הא ר"י אית ל' בריש הוריות דנתחלף לו חלב בשומן
חייב, ותירך דהכא מפני שנתפשטה הסורחה בכל ישראל לכו"ס
סיחיד פטור, ולמד דאף ר"י מודה בזה דאפי' נתחלף לו חלב
בשומן פטור, ונראה דכוננו דחולס בכ"ד מקרי שוגג, אבל
פסטה הסורחה בכל ישראל הוא אונס ופטור מן הקרבן, והלכך
אף לר"י פטור דלא מקרי שב מדיעתו, ואף דהכא לא פסורו
כ"ד דהא פחות משיעור אסור, וכשכפוס יח' אי' אמרינן דסמוך
לוססה מקרי שוגג ולא אונס, הסס יש לו לחוש לחיוב כרת,
אבל הכא אין לו לחוש לחיוב כרת, והכס מטואר לפי דברי
המל"מ דחיישינן שאין השיעור כזית ביטוי, וסימא גדולה היא
שודאי אנו בטוחים בכל הסורה המטיי' בידינו שאין לנו טועים
בס', ואם יתכן הטעות במקרה בפסס אחת בכ"ד אחר, אבל
חליבה לנו להסתפק במה שנתפשט בכל ישראל ושוחה כ"ל
חכמי ישראל, ומתקומו הוא מוכרע דלא קאמר שכ"ד אחר יאמרו
שאין השיעור כזית חלה בבילה או בשאר דבר, אלא דאמר ים
ק"ן חיים גדול, ופי"ה שאין הספק שאין השיעור ביטוי דודאי

8. רש"ש מסכת יומא דף פ עמוד א

שם שיעורין של עונשין הל"מ. ל"י כוונת אמרו של עונשין. הלא שיעורין של מ"ע כגון דאכילת מצה ופסח ג"כ הל"מ. וכן טומאה כמו עצם כשעורה כזית מן המת ודנבלה וכעדשה מן השרץ וטפה על טפה דטומאת אהל וכדומיהם ג"כ מהל"מ. ואולי משום דס"ל ח"ש אסור מה"ת ואין בו לאו אלא איסורא בעלמא לכן קאמר של עונשין דר"ל שיש בהן עונש דמלקות או דכרת לאפוקי לאיסורא אין שיעור:

9. הערות מהרב אלישיב

אחרים אומרים בית דינו של יעב"ץ תיקנום והכתיב אלה המצוות שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה. והאי בית דינו של יעב"ץ היינו עתניאל בן קנז, וכדפירש"י כאן. וצ"ע טובא דהרי מבואר בתמורה [ט"ז]. במתניתין תנא אלף ושבע מאות קלין וחמורין וגו"ש דקדוקי סופרים נשתכחו בימי אבלו של משה, ואמר רבי אבהו אעפ"כ החזיר עתניאל בן קנז מתוך פלפולו, וא"כ צ"כ מה ס"ד דהגמ' הכא להקשות שאין נביא רשאי לחדש בו דבר הא החזיר בפלפולו.

וצ"ל דמ"מ ס"ד דדוקא התם דהחזיר מתוך פלפולו אבל כשיעורים לא שייך כ"כ לפלפול אלא בעיקר לקבלת הדברים. א"כ ס"ד דהיה מתנבא בזה. וע"ז תירצה הגמ' דשכחום וחזרו ויסדום ולא עמדו בזה האחרונים.]

ונראה דאחרים ות"ק לא פליגי דא"כ אכתי לא הוה תניא נמי הכי דהרי פליגי חכמים עליה, וא"כ גם לאחרים הוה דאורייתא וכדאי לא תיקנו עתניאל בן קנז אלא ששכחום וחזרו ויסדום.

10. פני יהושע מסכת מגילה דף ג עמוד א

בגמרא אלא שכחום וחזרו ויסדום. הא דאמרנינו בתמורה (דף ט"ז ע"א) באותן הלכות שנשתכחו בימי אבלו של משה שאמרו לכמה נביאים וזקנים שאלו והשיבו להם אלה המצוות שאין הנביא רשאי לחדש בהם דבר מעתה אלמא דאפילו בדבר השכות אפ"ה שייך אלה המצוות שאין הנביא רשאי לחדש התם שאני דודאי לענין שאין רשות לנביא לשאול מפי הגבורה דינים והלכות ודאי שייך בו אלה המצוות שאין הנביא רשאי לחדש לאחר מיתת משה והיינו מטעמא דלא בשמים היא כדאיתא התם להדיא דמיתת נמי הך מלתא דלא בשמים היא דכולה חזא טעמא היא, ובכה"ג מקשה הכא למאי דקס"ד מעיקרא דמנצפ"ך צופים אמרו היינו שאותן הצופים אמרו כן בנבואה מפי הגבורה משה"ה מקשה והכתיב אלה המצוות, ואהא משני שפיר שכחום וחזרו ויסדום פי' מה שיסדום היינו שהביאו ראיות לדבריהם. אלא כיון שהאמת הוא שבאותיות מנצפ"ך שהוא דבר חדש לגמרי בעל כרחך דמעיקרא נמי הוה מש"ה העידו הצופים על דבר זה והביאו גם כן ראיות לדבריהם דלאו עלייהו דידהו קא סמכינן אלא על אותן הראיות שהביאו לדבריהם, ובכה"ג אשכחן בתמורה באותן הלכות גופייהו שנשתכחו שחזר עתניאל בן קנז והחזיר בפלפולו, כן נראה לי וק"ל:

11. תורה תמימה ויקרא פרק כז פסוק לד

אלה המצוות - מכאן שאין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה רעז) [שבת ק"ד א']:

12. תורה תמימה הערות ויקרא פרק כז הערה רטז

כי רק משה היה נביא מחוקק התורה בעיקרה, וכל הנביאים אחריו לא באו אלא לפרש ולהזכיר על תורת משה... אבל לא כן משמע מתמורה ט"ז א', דאיתא שם, שלשת אלפים הלכות נשתכחו בימי אבלו של משה, אמרו לו ליהושע שאל [באורים ותומים], אמר להו לא בשמים היא, אמרו לו לשמואל שאל, אמר להם, אלה המצוות, שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה, ע"כ. הרי מפורש דאפי' חידוש הלכות נשכחות הם בכלל הדרשה אלה המצוות וכו', וצ"ל דכיון שעתה אין אנו יודעים שורת הדין איך הוא, ועיקר ידיעתו בא לנו ע"י הנביא, הוי זה בכלל חידוש דין. אבל במגילה ג' איתא בענין דאיירי שם שהנביאים תקנו דינים מחודשים, ופריך והכתיב אלה המצוות שאין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה, ומשני ששכחום וחזרו ויסדום, ור"ל כיון דלא תקנו דינים מחודשים ממש רק החזירו דינים ישנים אין זה בכלל הדרשה דאלה המצוות, וזה לכאורה סתירה מפורשת לגמ' דתמורה הנ"ל שמבואר שם דאפי' החזרת דינים ישנים הוי בכלל האיסור דאלה המצוות. וצ"ל בישוב הסוגיות, כי הנה בשני אופנים אפשר לנביא להחזיר דין ישן, האחד - עפ"י הנבואה והא' עפ"י כללי התורה ומדותיה בסברא כשאר ת"ת. והנה זה פשוט, דבהחזרת דין עפ"י כללי התורה ובסברא בודאי לא גרע נביא משאר חכם בחכמת התורה, ואין בזה אף שמץ איסור, ורק בחזרה עפ"י הנבואה אסור, כמבואר. ולפי זה צ"ל דבמגילה איירי שהחזירו הנביאים עפ"י דרכי וכללי התורה, וזה בודאי מותר, ובתמורה איירי לענין להחזיר עפ"י הנבואה